

Päivi Kiiski

MITEN ENGLANNIKSI OPISKELEMINEN NÄKYÄ IB-OPISKELIJOIDEN SUOMEN KIELESSÄ?

ASuomi on ykköskieli, vaikka kankeasti joskus taipuu tai en muista jotain suomeksi vaikka saman englanniksi kylläkin. Näin kertoi suomenkielinen IB-opiskelija suhteestaan omaan äidinkieleensä. Koulumme IB-opiskelijat opiskelevat kaikki muut kielet paitsi äidinkielen, A1-suomen, englanniksi. Siksi on luonnollista, että varsinkin suomen kielen kirjoittaminen alkaa tuntua vaikealta ja englantilaiset vaikutteet näkyvät selkeämmin IB-opiskelijoiden kuin suomalaisen lukion opiskelijoiden teksteissä.

Suurin osa IB-opiskelijoistamme on äidinkieleltään suomalaisia, Suomessa peruskoulunsa käyneitä nuoria. Suomenkielisen tekstin lukemisessa heillä ei ole vaikeuksia, ei myöskään yleispuhekielen tuottamisessa. Heidän tekstinsä ovat suurelta osin sujuvia ja selkeitä, mutta niissä toistuvat tietynlaiset virheet.

Ensimmäinen englannin kielestä tuleva vaikutus, joka teksteissä alkaa IB-opetuksen edetessä näkyä, on pilkkujen käyttö englannin mallin mukaisesti. Pilkku merkitään sellaisiin paikkoihin, joissa sitä ei suomessa tarvittaisi, esimerkiksi lauseenalkuisten lauseadverbiaalien ja lauseenvastikkeiden jälkeen: *A Toisaalta, Raskolnikov katu tekoan. A Murhattuaan koronkiskurieukon, Raskolnikov B BA* Englannin malli vaikuttaa myös päinvastoin: *ARaskolnikov ei tiedä että eukon sisar tulee pian kotiin.* Suomen pilkkusäännöthän vaativat pilkun päälauseen ja sivulauseen väliin. Myös opiskelijat itse pitävät pilkkusääntöjen unohtamista yhtenä suurimmista ongelmista. Ongelma ei kuitenkaan ole yksin IB-opiskelijoiden; samantapaisia virheitä on runsaasti myös suomalaista lukiota käyvien teksteissä. Sääntöjen ulkoopettelu on tunnetusti vaivalloista eikä siksi kuulune opiskelijoiden lempipuuhiin.

Vaikeasti karsittavaksi virheeksi on osoittautunut isojen alkukirjainten käyttö englannin mallin mukaan. Opiskelijat kirjoittavat otsikoihin kaikki sanat B konjunktioita lukuun ottamatta B isolla alkukirjaimella, samoin moniosaiset erisnimet: *ALemminkäinen, Mahdoton Mammanpoika, ARikos ja Rangaistus, ATuntematon Sotilas* (po. *ALemminkäinen, mahdoton mammanpoika, ARikos ja rangaistus, Tuntematon sotilas*). Tällaisissa virheissä on ehkä osittain kysymys myös tietoisesta ratkaisusta: opiskelijoiden mukaan isoalkukirjaimiset versiot Anäyttävät hienommilta.

Oman äidinkielen käytön vähenemisestä ovat merkkejä mahdollisesti myös rektiovirheet. Opiskelijat

eivät tee niitä usein esiintyvien sanojen ja ilmausten yhteydessä, mutta harvinaisemmissa tapauksissa ne ovat suhteellisen yleisiä: *AOletko jo kotiutunut hyvin syntymäpaikkakuntaasi?@* (po. syntymäpaikkakunnallesi) *ARaskolnikov potee syvistä syyllisyyden tuskista.@* (po. syyllisyyden tuskia) Toisaalta tällaisten virheiden esiintyminen on melko yksilöllistä ja saattaa kertoa pikemminkin opiskelijan kielitaidon tasosta kuin vieraan kielen vaikutuksesta.

Teksteissä toistuvat piirre on myös niin sanottu kapulakieli, kankea ilmaus, jonka voisi sanoa sujuvammin ja yksinkertaisemmin. IB-opiskelijoiden teksteissä näkyy erityisesti englannin mallin mukaisia passiivirakenteita: *AB B joka on tuotu kirjailijan toimesta esille Raskolnikovin jatkuvalla jossittelulla@* *A Tässä asiassa Larvassa asuvien toimesta kiirehditään.@* Tällaista passiivirakennetta ei suomessa ole olemassa vaan sama ilmaistaan aktiivilla: *AKirjailija tuo esille B BA, ALarvassa asuvat kiirehtivät B B.A* Vieraan vaikutuksen lisäksi kapulakielisyyttä aiheuttaa myös pyrkimys ilmaista asia mahdollisimman vakuuttavasti B valitettavasti yrityksessä kuitenkin käy pikemminkin päinvastoin. Ilmiö ei esiinny ainoastaan IB-opiskelijoilla vaan on yleinen esimerkiksi suomalaisessa virkakielessä.

Sanasto on suurelta osin opiskelijoiden hallinnassa; sanojen täsmälliset merkitykset tosin joskus tuottavat hankaluuksia: *AHäntä kuvastetaan vahvana naisena B BA* (po. kuvataan). Jonkin verran tosin johdetaan uusia sanoja, joskus hieman epäsuomalaisellakin tavalla. Eräs opiskelija esimerkiksi käytti tekstissään ilmausta *katastrofaalin-täytteinen*. Saman olisi voinut ilmaista huomattavasti lyhyemminkin: *katastrofaalinen*. Myöskään oikeinkirjoitus ei tässä tapauksessa ole asianmukainen; suomessahan yhdysmerkkiä ei tarvita tämäntyypisissä yhdyssanoissa.

Tekstin rakenteessa näkyvä vieras vaikutus on niin sanottu metateksti, oman kirjoitusprosessin selostaminen: *AAion esseessäni käsitellä vankeuden erilaisia muotoja teoksissa Rikos ja rangaistus ja Nukkekotii.@* Sitä ei suositella käytettävän suomenkielisissä teksteissä juuri olenkaan vaan parempana pidetään menemistä suoraan asiaan: *ATEoksissa Rikos ja rangaistus ja Nukkekotii käsitellään erilaisia vankeuden muotoja.@* Opiskelijoiden onkin joskus vaikea ymmärtää, miksi yhdessä kielessä neuvotaan tekemään eri tavalla kuin toisissa.

Opiskelijoiden oman käsityksen mukaan eniten vaikeuksia tuottavia asioita ovat yhdyssanat, pilkutus, relatiivipronominit sekä lauserakenteet. Yhdyssanoja muodostetaan suomessa huomattavasti enemmän kuin englannissa. Siksi on ymmärrettävää, että opiskelijan on vaikea hahmottaa, onko jokin ilmaus yhdyssana vai sanaliitto, varsinkin kun suomessa on mahdollista kirjoittaa jotkin sanat sekä yhteen että erikseen: *äidinkielenopettaja* ja *äidinkielen opettaja*. Pieni merkitysero näillä ilmauksilla toki on.

Opiskelijat ovat itse huomanneet, että heidän sanajärjestyksensä on joskus epäsuomalainen.

Suomen sanajärjestyshän on melko vapaa, mutta tyyliään neutraaleissa asiateksteissä suositaan suoraa sanajärjestystä (subjekti, predikaatti, objekti). Eräs opiskelija tunnustikin, että hän käyttää mielellään käänteistä sanajärjestystä; tässä hän tosin sanoi saavansa vaikutteita saksan opiskelusta.

Ulkomailla asuneet ja koulua käyneet opiskelijat, joiden äidinkieli kuitenkin on suomi, tekevät teksteissään hieman erilaisia virheitä kuin Suomessa koko elämänsä asuneet opiskelijat. Tällainen opiskelijat saattaa tehdä virheitä esimerkiksi sanojen taivutuksessa B *Kalevalaa luetessani po. Kalevalaa lukiessani* B tai valita vääränlaisen rekisterin tekstiinsä: *AAino ei tykännyt hänestä@* (po. *pitänyt*). Samantapaisia virheitä tekevät myös ne opiskelijat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi. He kuitenkin osallistuvat A1-suomen opetukseen. Tällaiset opiskelijat ovat kuitenkin melko tietoisia virheistään ja pyrkivät suomalaisia tovereitaan sinnikkäämmin niistä eroon. Vieraskieliset opiskelijat pitävätkin omana ongelmanaan nimenomaan lukemista: se on raskasta vieraalla kielellä ja vie paljon aikaa.

Varmasti niin IB-opiskelijat kuin äidinkielenopettajakin voivat yhtyä erään opiskelijan ajatuksiin: A B B kyllähän se suomen ylläpito näissä olosuhteissa vaatii jonkin verran koulun ulkopuolista panosta.@ Kuitenkin osa IB-linjan opiskelijoista kertoo, ettei suomeksi tule kirjoitettua juuri muulloin kuin äidinkielen tunneilla. Osa taas kirjoittaa jonkin verran - suurelta osin kuitenkin lyhyitä, arkikäyttöön tarkoitettuja tekstejä kuten teksti- ja sähköpostiviestejä, postikortteja tai kauppalistoja. IB-opiskelijoiden joukossa on kuitenkin myös niitä, jotka harrastavat kirjoittamista vapaa-aikanaan: joku kirjoittaa runoja, toinen novelleja, joku osallistuu yleisönosastokirjoitteluun ja joku taas on mukana koulun lehden toimittamisessa. He pitävät tämäntyyppistä kirjoittamista nimenomaan harrastuksena B eivät kielitaidon ylläpitämiseen tähtäävänä toimintana. Muutenkin IB-opiskelijat tuntuvat luottavan melko paljon omaan kielitaitoonsa ja kielikorvaansa; esimerkiksi sanakirjoja tai muita hakuteoksia he eivät sano käyttävänsä lainkaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että opiskelijat suhtautuisivat välinpitämättömästi omaan äidinkieleensä ja sen osaamiseen. ASuomi on paras@, määritteli toinen opiskelija suhteensa äidinkieleen.